

LIEDEKERKE

ADVOCATEN - ATTORNEYS - AVOCATS

DE WERING VAN LAATTIJDIGE OPMERKINGEN DOOR DE RECHTER OP HET VOORLOPIG DESKUNDIGENVERSLAG: LOUTERE LAATTIJDIGHEID VOLSTAAT NIET

Ellen Deleersnyder, advocaat bij Liedekerke

Het deskundigenonderzoek wordt klassiek opgedeeld in drie fasen, met name: i) het voorafgaand contact (de installatievergadering), ii) het voorlopig advies (of voorlopig deskundigenverslag) en iii) het eindverslag.¹

Deze bijdrage richt de aandacht op de fase van het voorlopig advies en gaat dieper in op de wering van laattijdige opmerkingen van partijen door de rechter. Het Hof van Cassatie (C.22.0308.N en C.23.0473.N) oordeelde immers recent dat een rechter de opmerkingen van partijen niet zonder meer mag weren uit de debatten, louter omdat de opmerkingen niet binnen de voorgeschreven termijn aan de deskundige werden meegedeeld. De vraag rijst wat de praktische gevolgen zijn van deze cassatiearresten en wanneer een rechter wel kan besluiten tot het weren van laattijdige opmerkingen op het voorlopig verslag van de deskundige.

1. HET VOORLOPIG DESKUNDIGENVERSLAG: EEN BEGRIPSBEPALING

1.1. ARTIKEL 976 GER.W.

1. Het voorlopig deskundigenverslag wordt omschreven in artikel 976 Ger.W.² Deze bepaling werd bij wet van 15 mei 2007³ en later bij wet van 30 december 2009⁴ gewijzigd en luidt sindsdien als volgt:

“Na afloop van zijn werkzaamheden stuurt de deskundige zijn bevindingen, waarbij hij reeds een voorlopig advies voegt, ter lezing aan de rechter, aan de partijen en aan hun raadslieden. Tenzij de rechter vooraf een termijn heeft vastgesteld, bepaalt de deskundige rekening houdende met de aard van het geschil, een redelijke termijn waarbinnen de partijen hun opmerkingen moeten maken. Behoudens andersluidende beslissing van de rechter of door de deskundige in zijn voorlopig advies bedoelde bijzondere omstandigheden, bedraagt die termijn ten minste vijftien dagen.

De deskundige ontvangt de opmerkingen van de partijen en van hun technische raadsgevers voor het verstrijken van deze termijn. De deskundige houdt geen rekening met de opmerkingen die hij te laat ontvangt. De rechter kan deze ambtshalve uit de debatten weren.

---

¹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek, *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 2540/1, 5.

² Oorspronkelijk werd het voorlopig deskundigenverslag geregeld in artikel 978 Ger.W.

³ Wet van 15 mei 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek en tot herstel van artikel 509quater van het Strafwetboek, *BS* 22 augustus 2007.

⁴ Wet van 30 december 2009 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie (II), *BS* 15 januari 2010.

LIEDEKERKE

ADVOCATEN - ATTORNEYS - AVOCATS

Wanneer de deskundige na ontvangst van de opmerkingen van de partijen nieuwe verrichtingen onontbeerlijk acht, verzoekt hij de rechter daarvoor om toestemming overeenkomstig artikel 973, §2.”

2. De wet bepaalt met andere woorden uitdrukkelijk dat het voorlopig deskundigenverslag niet alleen de bevindingen van de deskundige bevat, maar tevens zijn voorlopig advies. Het gaat, met andere woorden, om “*een ontwerp van het eindverslag*”.⁵

3. Dat voorlopig verslag moet ter lezing worden voorgelegd aan de rechter, de partijen en hun raadslieden.

1.2. HET FORMULEREN VAN OPMERKINGEN

4. Gelet op het tegensprekelijk karakter van het deskundigenonderzoek,⁶ volstaat het niet dat de partijen inzage krijgen in dat voorlopig deskundigenverslag. Zij moeten er tevens hun opmerkingen op kunnen formuleren.

5. De termijn waarbinnen partijen hun opmerkingen moeten geven wordt in principe bepaald door de deskundige, tenzij de rechter vooraf een termijn heeft vastgesteld.⁷ De rechter kan die termijn bepalen in de beslissing waarin hij het deskundigenonderzoek beveelt of in een beslissing die volgt na een eventuele installatievergadering.⁸

De deskundige, dan wel de rechter moet een *redelijke termijn* bepalen waarbinnen de partijen hun opmerkingen kunnen formuleren. Hij moet daarbij rekening houden met de aard van het geschil.⁹ Daartoe zijn onder meer de technische complexiteit van het geschil, de eventuele spoedeisendheid en alle omstandigheden van de zaak van belang.¹⁰

In ieder geval bedraagt de termijn waarbinnen partijen hun opmerkingen moeten kunnen formuleren minstens vijftien dagen. Alleen in het geval van bijzondere omstandigheden kan deze termijn door de rechter of de deskundige worden ingekort.¹¹

6. Artikel 976 Ger.W. bepaalt niet op welke wijze de opmerkingen aan de deskundige moeten worden overgemaakt. Ze zijn met andere woorden vormvrij.¹²

---

⁵ SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Het gerechtelijk recht in de hoogste versnelling?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 161.

⁶ Ontwerp van wet tot invoering van het Gerechtelijk Wetboek, *Parl.St.* Senaat 1963-64, nr. 60, 231.

⁷ Art. 976, eerste lid Ger.W.

⁸ TOREMANS, T., “Commentaar bij art. 976 Ger.W.” in LINDEMANS, D., LAENENS, J., LEMMENS, P. en DE CORTE, G., *Gerechtelijk Wetboek: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, afl. 94, 117 (losbl.).

⁹ Art. 976, eerste lid Ger.W.

¹⁰ TOREMANS, T., “Commentaar bij art. 976 Ger.W.” in LINDEMANS, D., LAENENS, J., LEMMENS, P. en DE CORTE, G., *Gerechtelijk Wetboek: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, afl. 94, 117 (losbl.).

¹¹ Art. 976, eerste lid *in fine* Ger.W.

¹² TOREMANS, T., “Commentaar bij art. 976 Ger.W.” in LINDEMANS, D., LAENENS, J., LEMMENS, P. en DE CORTE, G., *Gerechtelijk Wetboek: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, afl. 94, 117 (losbl.).

LIEDEKERKE

ADVOCATEN - ATTORNEYS - AVOCATS

2. LAATTIJDIG GEFORMULEERDE OPMERKINGEN: WAT NU?

2.1. DE DESKUNDIGE MOET WEREN, DE RECHTER KAN WEREN

7. Zoals hierboven toegelicht, moeten de partijen binnen een bepaalde termijn – die in beginsel minstens vijftien dagen bedraagt – hun opmerkingen formuleren op het voorlopig deskundigenverslag. De vraag rijst echter wat er gebeurt met opmerkingen die door de partijen na deze termijn, en aldus laattijdig, zijn geformuleerd.

8. In dat geval bepaalt artikel 976, derde lid Ger.W. dat *“de deskundige [...] geen rekening [houdt] met de opmerkingen die hij te laat ontvangt. De rechter kan deze ambtshalve uit de debatten weren.”*

9. De parlementaire werkzaamheden verduidelijken dat het strikt naleven van de termijn waarbinnen de partijen hun opmerkingen moeten formuleren, van bijzonder belang is. Niet alleen omdat anders de termijn waarbinnen het deskundigenonderzoek verloopt (bijvoorbeeld voor het neerleggen van het eindverslag) in het gedrag zou kunnen komen, maar tevens omdat laattijdige opmerkingen van een partij de andere partij kunnen benadelen. Hoewel dit laatste onevenwicht zou kunnen worden gecompenseerd door de andere partij vervolgens opnieuw de mogelijkheid te geven om op de laattijdige opmerkingen te repliceren, zou dit eveneens tot gevolg hebben dat het deskundigenonderzoek de vooropgestelde termijn overschrijdt.¹³

10. Het onderscheid tussen de deskundige en de rechter is evenwel cruciaal. De wetgever voorziet voor de deskundige immers in een gebonden bevoegdheid, met name dat hij geen rekening mag houden met laattijdige opmerkingen.¹⁴ De rechter beschikt daarentegen over een discretionaire bevoegdheid, ook beoordelingsbevoegdheid genoemd.

11. Dat naast de deskundige ook de rechter de mogelijkheid heeft om de laattijdige opmerkingen uit de debatten te weren, is volgens de Hoge Raad voor de Justitie van groot belang. Het voorbehouden van deze mogelijkheid voor de deskundige zou namelijk leiden tot een *“lege”* bepaling. In dat geval zou het debat omtrent de laattijdige opmerkingen plaatsvinden voor de rechter, die zich daaromtrent opnieuw zal moeten wenden tot de deskundige.¹⁵

12. Het standpunt van de Hoge Raad voor Justitie is echter niet zo vanzelfsprekend. Dat de rechter eveneens over de mogelijkheid beschikt om laattijdige opmerkingen uit de debatten te weren, heeft verstrekkende gevolgen.¹⁶

Voorafgaand aan de huidige toepassing van artikel 976, derde lid Ger.W. – en bijgevolg alvorens de mogelijkheid van de rechter tot het ambtshalve weren van laattijdige opmerkingen in het Gerechtelijk

---

¹³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1535/1, 10 (toen nog artikel 978 Ger.W.).

¹⁴ Dit neemt niet weg dat de rechter op grond van bijzondere omstandigheden de deskundige kan opdragen om alsnog de laattijdige opmerkingen te beantwoorden. Zie: Cass. 3 mei 2019, AR C.18.0195.N.

¹⁵ HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE, Advies wetsvoorstel tot wijziging van artikel 975 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het voortgangsrapport van de deskundigen, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 72/2, 28-29.

¹⁶ TOREMANS, T., “Commentaar bij art. 976 Ger.W.” in LINDEMANS, D., LAENENS, J., LEMMENS, P. en DE CORTE, G., *Gerechtelijk Wetboek: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, afl. 94, 119 (losbl.).

LIEDEKERKE

ADVOCATEN - ATTORNEYS - AVOCATS

Wetboek werd ingevoerd – was het immers vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie dat de omstandigheid dat een partij geen opmerkingen aan de deskundige heeft doen kennen op het voorlopig deskundigenverslag, niet tot gevolg heeft dat zij niet meer gerechtigd zou zijn om haar bezwaren tegen het deskundigenverslag aan de beoordeling van de rechter voor te leggen.¹⁷ Anders oordelen maakte volgens het Hof een schending uit van de rechten van verdediging.¹⁸ Deze rechtspraak heeft onder het huidige artikel 976 Ger.W. aldus geen relevantie meer.¹⁹

2.2. DE RECHTER WENST LAATTIJDIGE OPMERKINGEN TE WEREN: QUID?

13. Uit het bovenstaande volgt dat de deskundige geen rekening mag houden met laattijdige opmerkingen op zijn voorlopig verslag. De rechter beschikt daarentegen over een beoordelingsbevoegdheid en is niet verplicht laattijdige opmerkingen uit de debatten weren, maar hij *kan* daartoe besluiten.

14. In eerste instantie lijkt voormelde beoordelingsbevoegdheid van de rechter erg ruim. Artikel 976, derde lid Ger.W. stipuleert namelijk niet waar hij rekening mee moet of kan houden, dan wel welke elementen hij in zijn beoordeling moet betrekken. Er wordt louter in algemene zin gesteld dat de rechter laattijdige opmerkingen *ambtshalve* uit de debatten kan weren.

15. Tijdens de besprekingen²⁰ van de wet van 15 mei 2007 (cf. *supra*) werd evenwel verduidelijkt dat de beoordelingsbevoegdheid van de rechter hem in de mogelijkheid moet stellen om alsnog rekening te houden met laattijdige opmerkingen die *van doorslaggevend belang* zijn. De rechter zal bovendien moeten nagaan of er een aanvaardbare reden is voor de laattijdigheid, dan wel of het de bedoeling is van de betrokken partij om de procedure te vertragen.²¹

Het principe lijkt aldus te zijn dat de rechter de laattijdige opmerkingen *ambtshalve* uit de debatten weert, tenzij i) de laattijdige opmerkingen van doorslaggevend belang zijn en, ii) er een aanvaardbare reden bestaat voor de laattijdigheid.

De situatie waarin een van de partijen vraagt om de laattijdige opmerkingen uit de debatten te weren, lijkt niet in de wetbepaling zelf, noch in de parlementaire voorbereidingen te worden aangekaart. Dergelijke situatie wordt evenmin uitgesloten. Bijgevolg wordt aangenomen dat de rechter in dat geval minstens over dezelfde beoordelingsbevoegdheid beschikt.

16. Betekent het voorgaande dat een rechter zonder meer kan besluiten tot het weren van laattijdige opmerkingen? Volgens het Hof van Cassatie niet.

---

¹⁷ Cass. 17 februari 1984, *Arr.Cass* 1983-84, 767; Cass. 16 februari 1995, AR C.94.0291.F; Cass. 5 oktober 2000, AR C.99.0003.F en Cass. 10 mei 2002, AR C.01.0545.F.

¹⁸ Cass. 10 mei 2002, *Arr.Cass* 2002, 1253.

¹⁹ Arbh. Bergen 9 juli 2014, *P&B* 2015, afl. 1, (32) 33; DEVOLDER, K., “Het gerechtelijk deskundigenonderzoek na de Wet van 15 mei 2007”, *P&B* 2008, (74) 81-82.

²⁰ De besprekingen werden gevoerd door de Werkgroep “het gerechtelijk deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken”. Het doel van deze werkgroep was het komen tot een gezamenlijk wetsvoorstel. Zie: wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek, *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 2540/1, 4.

²¹ Verslag van de werkgroep “het gerechtelijk deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken” (namens W. MULS), *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 2549/1, 31-31 en 34-35.

LIEDEKERKE

ADVOCATEN - ATTORNEYS - AVOCATS

Het Hof van Cassatie oordeelde recent dat in het geval een rechter beslist tot de wering van laattijdig opmerkingen, hij die beslissing niet kan steunen op de enkele vaststelling dat de termijn om de opmerkingen aan de gerechtsdeskundige voor te leggen is verstreken.²² Volgens het Hof lijkt de loutere laattijdigheid van de opmerkingen aldus niet te volstaan om te kunnen besluiten tot de wering.

17. Hoewel dit in het licht van het voorgaande (cf. recht van verdediging) niet hoeft te verwonderen, wordt hieromtrent in artikel 976 Ger.W., noch in de parlementaire werkzaamheden iets bepaald. De motivering van het Hof is te dezen erg summier en het moet met name worden betreurd dat het Hof niet toelicht op basis waarvan een rechter dan wel kan besluiten tot de wering van laattijdige opmerkingen of minstens welke elementen de rechter daartoe in aanmerking moet nemen.

Het lijkt bijgevolg aangewezen dat een rechter die laattijdige opmerkingen uit de debatten wenst te weren tracht te motiveren dat de opmerkingen niet van doorslaggevend belang zijn, de betrokken partij geen aanvaardbare reden aanbrengt voor de laattijdigheid en dat de sanctie van het weren geen afbreuk doet aan het recht op verdediging.

In ieder geval: *to be continued...*

* *
*

Ellen Deleersnyder

Advocaat - Associate

e.deleersnyder@liedekerke.com

T +32 2 551 16 13

Keizerslaan 3 Boulevard de l'Empereur

B-1000 Brussels [map](#)

LIEDEKERKE

---

²² Cass. 4 maart 2024, AR C.22.0308.N en Cass. 16 mei 2024, AR C.23.0473.N, RW 2024-25, afl. 6, 215.